

Diumenge de Pasqua

Cabassers (Priorat)

1. Història de la festa

La celebració del diumenge de Pasqua a Cabassers inclou dos actes de notable interès etnològic: la professó de l'Encontre i la rifa de mones. En tots dos casos es tracta d'actes que havien format part del corpus de celebracions de Setmana Santa comú a gran part del territori, però en la major part de les poblacions ja han desaparegut.

No hi ha notícies exactes sobre la data en què es van començar a realitzar cap dels dos actes. La professó de l'Encontre –*l'Encuentro*, que en diuen– sembla una reintroducció de mitjan segle xx d'un costum que, potser, havia existit anteriorment. Però el cert és que les persones que van viure la festa al primer terç del segle, no l'havien vista fer fins que es va començar a fer després de la Guerra Civil, potser a la dècada de 1950.

La memòria col·lectiva situa, si més no, la rifa de les mones al tombant del 1900, moment en què era organitzada per la confraria de les Esclaves de la Mare de Déu dels Dolors, encapçalada –ens han explicat– per set noies fadrines. Hi havia l'esclava primera, que actuava com a majorala. Tenien cura del culte a la Mare de Déu a la parròquia, feien un septenari i anaven a les professons de Setmana Santa.

Segons el testimoni de la Rosa Masip Carim (Cabassers, 1920):

«Teníem un uniforme amb un escut amb un cor travessat per set espases i anàvem totes de negre. Per Pasqua fèiem aquestes mones que són també set mones. I la més petita també té set ous, com els set dolors. Passàvem les esclaves, qua ara ho fan les nenes de col·legi, casa per casa, a veure qui volia donar algo per fer les mones. I ens donaven ous, oli, sucre... Amb aquests ingredients es feien les mones.»

Una altra senyora ens va precisar que es passava dos dies per les cases, el dimecres i el divendres, per aquelles cases que havien trobat tancades. La majorala de la confraria era la responsable de fer les mones –amb l'ajut corresponent. Així, la Rosa ens confessava: «—Jo, com que no sabia pastar, ma mare era la pastadora».

En l'actualitat, la canalla passa per les cases del poble i porta els ingredients al forner que les pasta, amb l'ajut d'algunes dones voluntàries que fan les mones.

Els diners que es recollien abans eren per a la confraria i ara són per a la parròquia. Les rifes de mones de Pasqua a benefici de les agrupacions religioses havia estat una pràctica prou comuna. En serien exemples, a les nostres comarques, les que feien al segle xix les confraries de la Sang de

Reus i Tarragona, o la confraria del Roser en poblacions com Albarca o les Borges del Camp. La confraria de les Esclaves de la Mare de Déu dels Dolors és força contemporània; podria ser que el costum de rifar mones sigui més antic, però significativament la monografia de Delfí Navàs, *Descripció històrica, física y política de Cabacés*, del 1918, no la recull entre els costums antics de la població.

Abans, les mones es rifaven el dilluns de Pasqua, però a la segona meitat del segle xx l'acte va passar a celebrar-se el diumenge per afavorir la participació. Vicenç Biete, en la seva monografia sobre el poble, ho explica així:

«El dissabte Sant, quan se sentia ventar el toc de Glòria, es feia soroll arreu – amb trets, barrinades i tota mena d'espetecs– per celebrar la Resurrecció. Abans, però, –i encara avui– les noies de la vila ja han recaptat els ingredients necessaris –o els diners per comprar-los– per confeccionar les mones que es rifaran al Sitjar per Pasqua, després de la missa del diumenge (no fa massa anys es rifaven el dilluns, però en atenció als forasters, que aquest dia ja se'n van, ara es rifen el diumenge). Se sortegen, a profit de la parròquia, set mones.»

Del primer terç del segle xx tenim una notícia de premsa que recull aquests costums. A la revista *Priorat* corresponent a l'abril de 1923, hi llegim:

«Les processons de Setmana Santa han estat molt concorregudes. La confraria de les “Esclaves de la Verge” ha estrenat un valiosíssim penó, obra d'art d'una acreditada casa de València. Al revers s'hi llegeix “Esclaves de nostra Senyora”. Les felicitem: això també és fer Pàtria. Les festes de Pasqua han sigut molt animades. Les societats han tornat a reanudar llurs balls i funcions teatrals amb molta concurrència. Les “Esclaves de la Verge” han fet la tradicional rifa de les set mones. La gent jove hi està molt entusiasmada, treient-ne dita confraria bons beneficis. La primera *sort* (una mona de 21 ous) ha corresposta a la senyoreta Rosa Tarragó Amorós.»

No hem pogut concretar els canvis en la forma d'efectuar la rifa. Sembla que abans no s'empraven les cartes, sinó una bosseta en què hi havia els números. O, potser, uns paperets enrotllats amb el nom de les persones que havien fet els corresponents donatius. És una fórmula que no necessita de butlletes impreses i que hem documentat en rifes semblants.

2. Característiques específiques, elements i implantació de la festa

La professó de l'Encontre o de l'*Encuentro* se celebra el diumenge de Pasqua al matí. Recorda la trobada que, segons la creença popular, es va produir el matí de Pasqua entre Jesús ressuscitat i Maria, la seva mare. Arreu on se celebra, aquesta professó té una forma particular per tal d'escenificar aquesta trobada, tal com podem veure actualment a Cabassers.

La imatge de la Mare de Déu surt de l'ermita de Sant Joan, situada al capdamunt de la població, on l'han dipositada la vigília. Va coberta amb un vel negre per tal de mostrar el dol per la mort del seu fill, succeïda dos dies abans.

Porten la imatge quatre noies del poble, tot i que entre els acompanyants hi ha actualment tant homes com dones.

En el mateix moment, surt de l'església la professó presidida per la custòdia amb l'Eucaristia com a símbol de Crist –com moltes altres poblacions, Cabassers no compta amb cap imatge de Crist ressuscitat–, portada pel rector de la població sota tàlem. Aquesta professó, l'obren la creu i els ciris, portats per escolanets.

Ambdues professons es troben a la plaça, amb uns moviments senzills però plens de valor ritual. La imatge de la Mare de Déu s'atura en entrar a la plaça i és deixada a terra per les seves portants, mentre el tàlem amb la custòdia entra al fons de la plaça i gira per quedar mirant cap a l'altra professó. Les portadores treuen el vel de la Mare de Déu, per simbolitzar la fi del dol i l'alegria de la trobada. El mossèn fa la benedicció i la professó es reemprèn, ara unificada, amb la imatge de la Mare de Déu davant i el tàlem amb la custòdia darrere. Segueixen els assistents, entonant cants de Pasqua. En arribar a l'església, comença la missa.

Cal assenyalar que la festa es tradueix també en l'ornamentació dels carrers, ja que molts dels propietaris de les cases del recorregut de la professó –i especialment a la plaça on es produeix l'*encuentro*– penjen domassos als balcons, en alguns casos de roba i altres de ganxet o punta.

Després de la missa es realitza la rifa de les mones, que segueix la coneguda fórmula de rifes festives a partir d'un producte propi de la diada que se celebra, que serveix per aconseguir finançament per a la festa i, alhora, per proporcionar un nou al·licient a la celebració.

Les mones han estat confeccionades al forn del poble amb els productes – sucre, ous, farina...– que ofereixen els veïns i que la canalla passa a recollir. Si una casa no vol aportar res en espècie, ho fa en diners i així si fa falta alguna cosa es compra. El forner avisa quan s'han de fer les mones i algunes dones del poble el van a ajudar.

En total es rifen set mones del tipus tradicional: cóc guarnit amb ous durs. Són de mides diverses, des de la més gran, amb 25 ous, fins a la més petita, que en té 8. Pel que fa a la forma, n'hi ha de dos tipus, que anomenen de coca i de rotllo o *rollo*, en forma de tortell.

Els dies abans s'han anat venent tires de números, i molts altres assistents en compren moments abans de la rifa.

Es comença rifant la mona més petita i, alternant una coca i un rotllo, la rifa s'acaba amb la més gran, anomenada popularment «la Grossa». Per a cadascuna es repeteix el mateix procediment: un grup de nens petits participa en l'elecció del número, que es fa pel sistema de treure un seguit de cartes de l'1 al 10 per tal de formar la xifra final, des de les unitats fins a les desenes de miler. Quan es té tota la xifra, s'anota en una pissarra; si l'afortunat es troba present a l'acte, també s'escriu el seu nom a la pissarra.

És relativament habitual que la persona a qui toca una mona n'ofereixi alguns talls als parents o amics. De fet, aquell a qui toca es considera obligat a compartir la joia amb amics i coneguts, fins al punt que en alguns casos no n'hi ha prou amb la mona aconseguida per cobrir tots els compromisos.

Tant l'Encuentro com la rifa són actes molt participats –l'Encuentro reuneix un centenar de persones i la rifa unes 120, en una població de 345 habitants (2009)– i es consideren una cita ineludible en el calendari local.

Hi ha una percepció de la rifa de les mones com un dels costums característics del poble. Quan comença a organitzar-se la Festa de l'Oli Nou –que se celebra a començaments de desembre– com a festa de promoció d'aquest producte cabdal en l'economia local, es demana la col·laboració a les entitats del poble per fer activitats de cara als forasters que siguin típiques del poble. Les dones de la parròquia es proposen col·laborar organitzant la rifa d'una mona de Pasqua. Es recull informació de persones grans que havien estat majorales de la confraria de la Mare de Déu dels Dolors i es troba una fotografia de les últimes dones que ho van ser. D'aquesta forma, la rifa es presenta als visitants com a part del patrimoni cultural de la localitat. Aquesta «rifa fora de temps» s'ha fet les últimes dues edicions de la Festa de l'Oli.

3. Fonts de consulta i organitzadors

La fitxa s'ha elaborat a partir de l'observació dels membres de l'equip de Carrutxa en diferents anys, i de testimonis orals, especialment de Francesc Prats i Estefania Castellví.

Rosa Masip Carim, de 90 anys (2010), fou entrevistada per Salvador Palomar el 1995. El 2012 ens ha confirmat alguns detalls.

Bibliografia

BIETE, Vicenç. *Cabacés: un poble al peu de Montsant*. Cabassers: Ajuntament, 1991

NAVÀS, Delfí. *Descripció històrica, física y política de Cabacés*. Reus: Impremta Catòlica, 1918

La festa, l'organitzen conjuntament la parròquia de Santa Maria i un conjunt de persones vinculades a la vida cultural de la població.

Redacció: Montserrat Flores i Salvador Palomar